

4.6.2022

Rajavartiolaitos

1/2

Viite: SM:n lausuntopyyntö 19.5.2022, VN/9938/2022

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi rajavartiolain muuttamisesta

Sisäministeriössä on valmisteltu rajaturvallisuuden parantamiseksi luonnos hallituksen esitykseksi laiksi rajavartiolain muuttamisesta parantamaan Rajavartiolaitoksen normaaliolojen häiriötilanteisiin varautumista. Samassa yhteydessä on toimitettu lausuttavaksi ehdotus valmiuslain ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamista hybridiuhkatilanteisiin liittyen koskevaan hallituksen esitykseen ehdotettavista täydennyksistä. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa lausuntonaan seuraavan:

Suomessa on ollut hyvin pitkäkestoinen ja pitkälle historiaan ulottuva, maantieteelliseen sijaintiimme linkittyvä riski- ja uhkakuvasto. Suomen turvallisuusympäristö on voimakkaimmasta muutoksessa sitten toisen maailmasodan Venäjän käynnistettyä laittoman hyökkäyssodan Ukrainaa vastaan. Toimintaympäristö on entistä jännitteisempi ja vaikeasti ennakoitava. Sotilaallisten kriisien ennakkovaroitusaika on lyhentynyt ja kynnys voimankäyttöön pelkästään Suomeakin kohtaan on alentunut. Nopeampi reagointivaatimus korostaa ennalta tehtyjen poikkihallinnollisten varautumistoimien, ajantasaisen lainsäädännön ja riittävien viranomaisten toimivaltuuksien merkitystä.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon mukaan hybridi vaikuttaminen on paitsi lisääntynyt myös monimuotoistunut. Myös suomalaisen yhteiskuntarauhaan, yhteiskuntaan, sen huoltovarmuuteen ja turvallisuuteen kohdistuu hybridiuhkia ja hybridi vaikuttamiseen kuuluvien keinojen käyttöä. Hybridiuhkiin varautumiseen kuuluu oleellisesti viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan sekä elinkeinoelämän tiivis yhteydenpito ja valmistautuminen. Siksi on tärkeätä tehdä varautumisyhteistyötä ja pitää huolta viranomaisten riittävästä toimivaltuuksista kaikissa tilanteissa. Hyvänä esimerkkinä tästä on huoltovarmuusorganisaation piirissä tapahtuva laaja-alainen varautumistyö.

Työ- ja elinkeinoministeriön vastuiden ydintä ovat kilpailukykyyn, kestäväan kasvuun ja työllisyyteen sekä muun muassa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiin, huoltovarmuuden kehittämiseen sekä työvoiman maahanmuuttoon ja kotoutumiseen liittyvät kysymykset. Koska hybridiuhkien luonteeseen kuuluu laaja-alainen vaikuttaminen viranomaistoiminnan rajapintoihin ja yhteiskunnan toimintoihin sekä negatiivinen, laittonkin toiminta niin sanotulla harmaalla alueella, työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä toimivaltaisten viranomaisten toimivaltuuksien sääntelyn kehittämistä lausuntopyynnön mukaisesti nykyistä kattavammaksi. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että hybridi vaikuttamisen eri muotoihin tulee varautua moniulotteisesti muun muassa nyt esitetyllä tavalla rajaturvallisuutta vahvistamalla. Hybridi vaikuttamisen torjuminen vahvistaa osaltaan myös Suomen huoltovarmuutta ja sen toteuttamista. Samalla huoltovarmuus kriittiset toiminnot ja toimijat tulee kuitenkin ottaa huomioon toimivaltuuksien rajoituksia säädettäessä, kuten muun muassa koronavirustilanteen hallinnan rajaturvallisuuden ja liikenteen menettelyissä on menetelty.

Kriisitilanne on pyrittävä hallitsemaan ensisijaisesti viranomaisten normaalein toimivaltuuksin. Normaaliolojen lainsäädännön soveltaminen ei lakkaa valmiuslainsäädännön lisätoimivaltuuksien käyttöönoton myötä. Molempia sovelletaan rinnakkain. Myös kriisin aikana ja poikkeusolojen toteamisen jälkeen voi ilmetä häiriöitä ja häiriötilanteita, joihin valmiuslain lisätoimivaltuudet eivät joko sovellu tai niitä ei ole tarpeen käyttää, koska normaalioloissa sovellettavassa lainsäädännössä on viranomaisille tarjolla riittävästi toimivaltuuksia tilanteen hallitsemiseksi. Siksi

valmiuslain ohella muunkin kriisilainsäädännön toimivuudesta on pidettävä huolta. Työ- ja elinkeinoministeriö kannattaa myös eduskunnassa olevan valmiuslakia ja asevelvollisuuslain 79 §:n muuttamista koskevan hallituksen esityksen täydentämistä nyt esitetyllä tavalla, joka vasta eduskunnan valiokuntakäsittelyn yhteydessä esitettyjä rajaturvallisuuden parantamisen kannanottoja.

Lopuksi työ- ja elinkeinoministeriö toteaa vielä luonnoksessa olevan uuden 39 a §:n osalta seuraavan. Hallituksen esityksen mukaan kysymys olisi siis rajavartiolaitoksen toiminnan turvaamiseksi poikkeuksellisissa olosuhteissa velvollisuudesta luovuttaa täyttä korvausta vastaan omaisuutta tai suorittaa käyvän hinnan mukaista korvausta vastaan palveluja Rajavartiolaitokselle silloin, kun se olisi välttämätöntä Rajavartiolaitoksen yksittäisen tehtävän suorittamiseksi eikä tilanteen hallitseminen muutoin olisi mahdollista.

Selkeyden vuoksi perusteluissa voisi viitata julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016, hankintalaki) mukaisiin menettelyihin. Jos Rajavartiolaitos tekee myös PUTU-hankintoja, voisi viitata myös putu-hankintalakiin. Edellä todettu siksi, koska uudella 39a §:llä ei voi poiketa hankintalain velvoittavasta sääntelystä. 39a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan normaaleihin hankintamenettelyihin ja yksityiskohtaiset perustelut antavat ymmärtää, että tässä viitattaisiin nimenomaisesti suoraan hankintoihin kiireperusteella.

Toisaalta yksityiskohtaisissa perusteluissa puhutaan vähintään luutnantin arvoisen upseerin oikeudesta (tehdä toimenpiteitä) ja tavanomaisista hankintamenettelyistä. Koska upseerin toimivaltaa (hankintojen enimmäisarvoa) ei ole määritelty eikä hankintalain suoraan hankintaperusteita ole mainittu, mahdollista voisi olla, että säännöksellä poikettaisiin kansallisesti velvoittavasta sääntelystä. Poikkeaminen kansallisesta hankintalaista voisi olla mahdollista ainoastaan kansallisten hankintojen osalta, joka on valtion keskushallintoviranomaisten osalta noin 140.000 €. Tämä kuitenkin edellyttäisi nimenomaista pykälää.

Kari Klemm
Hallitusneuvos, valmiuspäällikkö